

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Dodatek k diplomové práci

Název diplomové práce

INTERNET A MEZINÁRODNÍ PRÁVO
SOUKROMÉ

2006

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. M. Pauknerová, CSc.

Vypracoval:

Tomáš Jenčík

1.3 Právní úprava v elektronického obchodování v ČR

Podkladem pro komplexní přípravu právní úpravy elektronického obchodování, vzhledem ke směřování České republiky do Evropské unie, byly směrnice ES vztahující se k elektronickému obchodu a analýza klíčových dokumentů, především eEurope+ 2003 a eEurope 2005.

1.3.1 Současný stav právní úpravy elektronického obchodu v ČR

V míře rozvoje a efektivního využívání informačních technologií je Česká republika stále daleko za předními zeměmi západní Evropy či Spojenými státy americkými. Svoji odpovědnost v roce 2003 přijala i vláda, která ve svém vládním prohlášení věnovala otázce budování informační společnosti samostatnou kapitolu a přihlásila se i k myšlence podpory elektronického obchodu. 1. ledna 2003 vzniklo Ministerstvo informatiky ČR, jehož primárním cílem je realizace projektů informační společnosti včetně přípravy příslušné legislativy a podpora projektů využívání informačních technologií ve veřejné i privátní sféře.

V uplynulých letech bylo v souvislosti s telekomunikační a informační strategií vlády připraveno několik zásadních dokumentů: Zelená kniha o elektronickém obchodu, aktualizovaný Akční plán státní informační politiky, Státní informační a komunikační politika a Národní akční plán eEurope+ 2003 pro Českou republiku přijatý Usnesením vlády č. 594 z 13. června 2001, který ČR ukládal realizovat projekty na podporu informační společnosti související se vstupem České republiky do Evropské unie.

Z pohledu historie podpory elektronického obchodu v ČR nastal přelom v podpoře elektronického obchodu ze strany státu 16. červen 1999, kdy byly usnesením č. 604 definovány základní cíle a k nim směřující konkrétní kroky státu v oblasti aplikace principů a podpory elektronického obchodu, a to ve formě „Návrhu opatření pro podporu elektronického obchodu v České republice“¹. Dalším dokumentem s přímou návazností bylo Usnesení č. 56 ze dne 12. ledna 2000, kterým bylo definováno patnáct základních opatření s cílem stimulovat elektronický obchod². Zelená kniha o elektronickém obchodu pak vznikla na přelomu května a června 2001 již v rámci odpovědnosti Úřadu pro veřejné informační systémy (ÚVIS) a následně byla projednána i vládou.

Právní úprava elektronického obchodu v České republice netvoří samostatné odvětví právního řádu a tuto cestu si myslím není vhodné volit ani do budoucna. Zvláštní úprava nebyla přijata, protože se elektronický obchod od jiných způsobů obchodování odlišuje v zásadě pouze médii a částečně i způsobem, jakým je takový obchod realizován. Primárně se na něj vztahuje právní úprava obchodování „tradičního“, tzn. ustanovení občanského zákoníku, obchodního zákoníku, živnostenského zákona, zákona o ochraně práv autorských a práv souvisejících s právem autorským a dalších právních předpisů z oblasti soukromého i veřejného práva.

Vzhledem ke specifikům využívaného média je však nezbytné řešit některé otázky odlišně od obecné úpravy. Tato specifika a nutnost jejich regulace je dána především potřebou zajištění větší právní jistoty při realizaci nebo nabízení všech služeb informační společnosti, zabezpečení mechanismu uplatňování odpovědnosti za vady a řešení případných sporů s ohledem na skutečnost, že se jedná o poskytování služeb (uzavírání obchodů) mezi stranami, které se ve valné většině případů nikdy neviděly, a to ani při případném předávání zboží nebo

¹ Viz ÚSIS, 1999.

² Viz ÚSIS, 2000.

služby, přičemž často jde o subjekty z různých států, podléhající různým rozhodným právům a jurisdikcím.

Základními podmínkami pro fungování elektronického obchodu zůstávají:

- přiznání potřebné validity a legality právním úkonům učiněným v elektronické formě, zejména pak smluvním aktům;
- zakotvení možnosti právně relevantní elektronické komunikace (pomocí prostředků umožňujících dálkový přístup) a nakládání s elektronickými dokumenty (posílání, doručování, archivace) nejenom ve sféře soukromoprávní, ale i na pomezí sfér soukromoprávní a veřejnoprávní (např. veřejné zakázky);
- stanovení minimálních záruk nakládání s elektronickými dokumenty pro zajištění jejich bezpečnosti a bezpečnosti jejich přenosu;
- funkční právní rámec, který komplexně upravuje prostředí elektronického obchodu, zrovnoprávňuje obchod elektronický s obchodem „tradičním“ a umožňuje jejich vzájemnou interoperabilitu.
- regulace poskytování služeb informační společnosti a stanovení přiměřených veřejnoprávních kontrolních mechanismů.

V oblasti soukromoprávní jsou již základní podmínky fungování elektronického obchodu splněny. S ohledem na stávající podobu zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, je v zásadě možné elektronický obchod ve variantách B2B (business to business) a B2C (business to consumer), eventuálně též C2C (consumer to consumer), aplikovat, přestože přijatá právní úprava, zejména pokud se týče zvláštních požadavků na elektronické obchody, vyvolává mnohé diskuse a interpretační spory. V oblasti podpory elektronického obchodu umožněním elektronické komunikace s veřejnoprávní sférou se situace začíná také podstatně zlepšovat, a to zejména díky novelizacím některých procesních

předpisů. Přestože se přidaná hodnota elektronického obchodu realizuje v oblasti soukromoprávní, tedy ve vztazích, do kterých vstupují jak fyzické, tak právnické osoby a které jsou regulovány převážně obchodním či občanským zákoníkem, je v konečném důsledku pro jeho úspěšný rozvoj důležitá i připravenost veřejné správy a soudnictví, tedy oblast veřejného práva, a to zejména pro usnadnění kontaktu mezi podnikatelem, resp. občanem, a veřejnou správou, případně soudem nebo rozhodčím orgánem. Právě bezproblémový kontakt a průběh vztahů mezi občany a veřejnou správou vytvoří optimální podmínky pro rozvoj obchodních aktivit, včetně elektronického obchodu.

Z hlediska úplnosti a využitelnosti právní úpravy elektronického obchodu v ČR již tedy není nutné zabývat se základním problémem fungování elektronického obchodu a jeho právní relevance. Základními otázkami s ohledem na funkční právní úpravu jsou:

- Transpozice evropské právní úpravy elektronického obchodu, která obsahuje řadu zvláštních požadavků na uzavírání právních vztahů elektronickou cestou a řeší mimo jiné právě problémy vznikající jistou mírou anonymity internetu jako média a jeho přesahem přes hranice států, přičemž je na straně jedné požadováno zakotvení maximální míry ochrany spotřebitele, a současně je zachovávána ochrana provozovatelů zprostředkovatelských služeb.
- Odstranění zbývajících, zejména dílčích legislativních překážek (například vyřešení právního postavení elektronických agentů).
- Vyřešení některých problémů s interpretací právních norem, a zejména pak odstranění tradičního vnímání některých právních institutů, jež jsou pro elektronický obchod použitelné, ale u nichž dochází k problémům vzhledem k jejich restriktivnímu výkladu. Na rozdíl od výše uvedeného je zde ovšem jen obtížně aplikovatelný autoritativní zásah. Je však možné osvětou podporovat nové a širší vnímání těchto právních institutů a jejich novou interpretaci (například v otázkách, co je písemností

a co je listinou a nakolik lze jednoznačně identifikovat právní úkon učiněný e-mailem atd).

- Podrobování technologického vývoje důkladné analýze a včasné reagování v legislativní oblasti na případné technologické inovace.

1.3.2 Právní úprava elektronického obchodu Evropských společenství a harmonizace s právem Evropských společenství

Elektronický obchod je rovněž objektem právní úpravy EU a je zároveň i jednou z nejvíce sledovaných oblastí. Je upraven předpisy EU, které se vztahují nejen k elektronickému obchodu, ale ke všem službám poskytovaným na dálku. Jde zejména o směrnici Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavíraných na dálku, směrnici Rady 93/13/EHS o nepřiměřených smluvních podmínkách, směrnici Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES o zásadách Společenství pro elektronické podpisy, směrnici Evropského parlamentu a Rady 97/66/ES o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví telekomunikací a služeb a směrnici Komise 2002/77/ES o konkurenci na trzích elektronických komunikačních sítí a služeb. Dále jsou to v rámci předpisů EU ty, jež upravují právní vztahy související s obchodem ve všech jeho formách nebo stanoví zvláštní podmínky obchodování s určitým druhem věcí nebo služeb. Konkrétně jde o směrnici Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebitelům, směrnici Rady 84/450/EHS o klamavé a srovnávací reklamě, směrnici Rady 92/59/EHS o obecné bezpečnosti výrobku, směrnici Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES o žalobách zdržení pro ochranu zájmů spotřebitelů, směrnici Rady 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vady výrobků, směrnici Evropského parlamentu a Rady 99/44/ES o určitých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na spotřební zboží, směrnici Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES

o distančním prodeji finančních služeb spotřebitelům a o změně směrnic 90/619/EHS, 97/7/ES a 98/27/ES, a řadu dalších.

Vedle těchto směrnic a opatření směřujících k „rozhýbání telekomunikačního trhu“ má zásadní význam především *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES* ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“). Cílem této směrnice je dosáhnout vysokého stupně integrace zemí EU, vytvořit skutečný prostor bez vnitřních hranic pro volný pohyb služeb informační společnosti, a zároveň umožnit řádné a pokud možno jednotné fungování vnitřního trhu. Nehovoří se zde přímo o elektronickém obchodu, ale o službách informační společnosti, přičemž tento pojem je vnímán v širším úhlu. Primárně zakotvuje povinnost státu upravit své právní předpisy tak, aby bylo možné bez překážek uzavírat smlouvy elektronickou cestou, a stanoví některé další povinnosti. Touto směrnicí není dotčena možnost států zachovat či stanovit pro smluvní ujednání obecné nebo specifické právní požadavky, je-li možné je splnit elektronickými prostředky, a možnost omezit používání elektronických smluv, jde-li o smlouvy, pro něž (případně pro jejichž účinnost) právo vyžaduje zásah soudů, orgánů veřejné moci nebo orgánů, jež veřejnou moc vykonávají (např. smlouvy o nemovitostech), právní osvědčení nebo ověření. Důraz je kladen rovněž na možnost využívání mimosoudního urovnávání sporů. Většina cílů uvedených ve směrnici byla do našeho právního řádu v obecných rysech transponována.

Jde především o:

- přizpůsobení regulace rozesílání tzv. nevyžádaných sdělení (spamming) podle čl. 7 směrnice (identifikace rozesílatele příjemcem, zavedení seznamů osob odmítajících spamming a povinnost rozesílatele tyto seznamy konzultovat), zákon č.

40/1995 Sb., o regulaci reklamy, tak zásadně vymezuje nová pravidla pro zadavatele, zpracovatele a šířitele reklamy včetně sankce.

- regulaci používání obchodních sdělení, které jsou součástí služby informační společnosti, příslušníky regulovaných povolání podle čl. 8 směrnice (tj. auditory, daňovými poradci, lékaři, lékárníky, autorizovanými architekty, znalci, tlumočníky a dalšími). Na výkon služeb advokátů a notářů se směrnice nevztahuje.
- zavedení principu omezené odpovědnosti zprostředkovatele služeb informační společnosti (providera) při přenosu informací podle čl. 13 a 14 směrnice. (Jedná se o vyloučení odpovědnosti providera za obsah informace při jejím přenosu, automatické ukládání v průběhu přenosu a ukládání informací na síti. Úprava v zákoně č. 127/2005 Sb. o elektronických komunikacích.

Další předpisy EU, které se přímo vztahují k úpravě elektronického obchodu,

jsou:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně jednotlivců v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů Tato směrnice představuje klíčový dokument upravující problematiku ochrany osobních údajů v právu EU. Do českého právního řádu byla směrnice implementována zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů – jako v mnoha obdobných případech má ve svém důsledku zákon širší dosah než směrnice a jeho ustanovení činí výkladové problémy.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické

podpisy. Jejím účelem je umožnit použití elektronických podpisů a přispět k jejich právnímu uznání. Uvedenému cíli se bezpochyby přiblížil zákon č. 227/2000 Sb., elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů („zákon o elektronickém podpisu“). Problémy činí zejména zakotvení dalších požadavků na kvalitu zaručených elektronických podpisů (směrnice o „akreditovaných poskytovatelích certifikačních služeb“ nehovoří, a tedy neklade žádné požadavky na jejich formu nebo sídlo; vyžaduje pouze validitu všech elektronických dokumentů bez ohledu na to, zda jsou podepsány zaručeným podpisem, či nikoli, a to včetně jejich uplatnění jako důkazního materiálu před soudy a státními orgány, a umožňuje užívání pseudonymu, jehož užití není v našem právním řádu zcela vyjasněné).

*Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*

Samotná úprava soukromoprávních vztahů, jak již bylo řečeno, překážku elektronickému obchodu netvoří, pouze je třeba promítnout do ní požadavky evropského práva. Obdobně jako v případě tzv. distančních smluv (novely zákona č. 367/2000 a č. 370/2000 Sb.) je žádoucí upravit speciální otázky smluv uzavíraných elektronicky ve smyslu směrnice o elektronickém obchodu. I způsob by zde mohl být obdobný – vložením zvláštních ustanovení vztahujících se ke smlouvám uzavřeným elektronicky (např. povinnost podle článku 11 směrnice potvrdit uživateli neprodleně elektronickou cestou příjem objednávky). Tato ustanovení by případně mohla stanovit, kdy nelze elektronicky smlouvu uzavřít tak, jak směrnice připouští. Vzhledem k tomu, že se jedná o zvláštní formu smlouvy, postačilo by pak v obchodním zákoníku pouze ustanovení, jež by úpravu OZ bez dalšího na smlouvy upravené ObchZ vztáhlo.

Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, v platném znění
Stávající právní úprava elektronického podepisování je relativně velmi mladá, a v budoucnu bude tedy pravděpodobně třeba její novelizace v závislosti na zkušenostech z praxe jak v rámci e-commerce, tak i e-governmentu.

Zákon č. 124/2002 Sb., o platebním styku

Tento zákon je v souladu požadavky kladenými předpisy EU a zavedl potřebné instituty, jako jsou např. elektronické peníze, současně však některými svými dopady omezil rozvoj elektronického obchodu v České republice. Nejpalčivějším dopadem tohoto zákona je vytvoření bariér pro provoz mikroplatebních systémů. Jedná se o speciální typ plateb, prováděných v případech, kdy se při určité finanční transakci pracuje pouze s velmi malými finančními částkami. Ty se v poměrech ČR pohybují maximálně v desítkách korun. Úhrada platební kartou či převodem z bankovního účtu je tedy v těchto případech s ohledem na manipulační poplatky a nicotnou částku velmi nákladná. Operátor tyto malé částky agreguje a realizuje formou jedné objemově velké platby. Aplikace mikroplateb je vhodná zejména v sektoru internetových služeb, neboť nabízí jednoduchou a relativně bezpečnou možnost jejich zpoplatnění.

Zákon č. 127/2005 Sb. o elektronických komunikacích

Jedná se o zcela nový právní předpis, v jehož zvláštní části je zakotvena omezená odpovědnost providera podle směrnice o elektronickém obchodu. Využitelná jsou zde příslušná ustanovení směrnice. Obecná část zákona obsahuje příslušné definice úpravu, zejména určením časových limitů této odpovědnosti s případnou možností a podmínkami liberace.

Další předpisy problematiku elektronického obchodu a jeho rozvoje pojímají komplexně, s unifikující ideou a provázaností jednotlivých změn, a to včetně těch, které přímo s elektronickým obchodem

nesouvisejí. Jedná se především o podmínky nakládání s elektronickým dokumentem v rámci veřejné správy. Jde zejména o:

- Zakotvení možnosti vyhotovení rozhodnutí v elektronické formě
- Zakotvení možnosti zasílat soudu a správním orgánům podání elektronicky bez nutnosti jejich písemného doplnění, a vyhotovit soudní rozhodnutí i v elektronické formě, případně v obou formách (na žádost účastníka).

Principy elektronického obchodu mají pro podnikatelské subjekty v ČR značný potenciál, který spočívá především v elektronizaci rutinní komunikace s celou řadou navazujících subjektů. K většímu rozvoji elektronického obchodu je potřeba zajistit patřičný legislativní rámec pro plnohodnotné fungování elektronického obchodu. Na základě legislativní analýzy lze konstatovat, že v současné době neexistují zásadní legislativní bariéry bránící rozvoji vlastního elektronického obchodu, je však třeba zpřesnit a upravit ty právní normy, jejichž současné znění (a současný výklad) rozvoji elektronického obchodu brání.